

Gossip and Water Coolers

ראב"ע לבמדבר יב

2

וכן הלא כבני כושיים (עמוס ט ז), וכבר פירשתי²⁷. והישר בעיני שזו הכושית היא צפורה, כי היא מדינית, ומדינים הם ישמעאלים, והם דרים באהלים, וכן כתוב ירגזון יריעות ארץ מדין (חבקוק ג ז). ובעבור חום השמש אין להם לבן כלל, וצפורה היתה שחורה ודומה לכושית. וטעם כי אשה כושית לקח, זה הדבור שדברה מרים. ומה נכבד דברי קדמונינו²⁸ שאמרו על הזקנים אשריהם ואוי לנשיהם. והנה חסדו משה כי לא נמנע לשכב עם צפורה רק בעבור שאיננה יפה.

(ב) ויאמרו הרק אך במשה, הביאה ראייה, כי לא עשה זה לקדושת ה', כי הם היו נביאים, ואין המשכב אסור להם. הרק אך, והאחד יספיק²⁹, רק הוא דרך צחות³⁰, כמו המבלי אין קברים (שמות יד יא)³¹. וישמע ה', ואם דברו בסתר³².
(ג) ענו מאד, במשקל שלו³³. והטעם, שלא ביקש גדולה על אחיו³⁴.

{ [to teach] the meaning of the passage and such Aggadah which the words of the Scripture each word in its proper way. }
לפשוטו של מקרא
ולאגדה המישיבת
דברי המקרא
דבר דבור על
אפניו

רשב"ם לבמדבר יב

1

יב (א) [ה]כושית, שהיא ממשפחת חם. כי אשה כושית לקח, כדכתיב בדברי הימים דמשה רבנו²⁹ שמלך בארץ כוש ארבעים שנה ולקח מלכה אחת ולא שכב עמה כמו שכתוב שם, והם לא ידעו כשדיברו בו שלא נזקק לה. זהו עיקר פשוטו. שאם בשביל צפורה דיברו, מה צורך לפרש כי אשה כושית לקח, וכי [עד] עתה לא ידענו כי צפורה מדיינית היא, ועוד תשובה כי לא היתה כושית, כי כוש מבני חם הוא³⁰, ומדיין מבני קטורה אשר ילדה לאברהם³¹.
(ב) ויאמרו הרק אך במשה [ונגו'], כלומר עוד זאת אמרו על משה במה יכול להתפאר עלינו הלא גם בנו דבר לישראל. בנו. על ידינו.

רש"י בראשית ג:ח
יש מדרש אגדה }
There are many interpretations of the Aggadah }
רבנים,
וכבר סדרום רבותינו }
and our Rabbis have already arranged them }
על מכונום בך }
in their place in B.R., and in other Midrashim. }
ובשאר מדרשות,
ואני לא באתי אלא }
I have come only

3

רש"י שמות יב:א-ב

4

For he had married a Cushite woman. And now he had divorced her.
2. Indeed only
with him alone did the Lord speak?
Hath He not spoken also with us?
Yet we have not abstained from marital relations. }
פי אשה כשית לקח.
ועתה גרשה:
2 הרק אך.
עמו לבדו דבר ה':
הלא גם בנו דבר.
ולא פירשנו מדרד }
ארץ:
Hence Miriam knew and she told (it) to Aaron.
Now if Miriam, who did not intend to put him to shame, was punished thus,
how much more (is punished) one who of the shame of his fellowman.
Because of the woman
Because of her divorce.

ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים, שלא נתכוונה לגנותו, כד נעושה, קל וחומר למספר בגנותו של חברו: על אדות האשה. על אדות גירושה:
And Miriam and Aaron spoke.
She began speaking first,
"Eldad and Medad are prophesying in the camp."
When Zipporah heard (this), she said:
"Woe unto the wives of these men,
if they (the husbands) are required to prophesy,
for they will separate themselves from their wives
just as my husband separated himself from me."

רש"י לבמדבר כ

5

2. And there was no water for the congregation } ולא יהיה מים לעדה.
Hence (we learn) that all forty years } מפאן שְׁכַל אַרְבָּעִים שָׁנָה
they had the well } הָיָה לָהֶם הַבְּאֵר
because of the merits of Miriam (Ta'an. 9). } בְּזָכוֹת מִרְיָם (תְּעֵנִית ט):

תענית ט.

6

ר' יוסי בר' יהודה אומר שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל אלו הן משה ואהרן ומרים ונ' מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן באר. וענן ומן באר בוכות מרים עמדו ענן בוכות אהרן מן בוכות משה ^{במדינת} מרים נסתלק הבאר שנאמר וזמח שם מרים וכתוב בתריה ולא היה מים לעדה וחזרה בוכות שניהן כת אהרן נסתלקו ענני

רש"י ל במדבר כא

7

17. Spring up, O well } 17. עֲלֵי בְּאֵר. מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה; ומנין שהבאר הודיעה להם? ונאמר: "ומשם בארה", וכי משם הייתה? והלא מתחלת ארבעים שנה הייתה עמיהם? אלא שירדה לפרסם את הנסים (תנח"י), וכן "אז ישיר ישראל" השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים,

From the midst of the valley, and bring up what you are bringing up. }
Now whence (is it derived) that the well informed them? }
For it is stated, "And from there was the well." }
Was it then from there? }
Was it not from the beginning of the forty years with them? }
However, it decended (then) to make known the miracles (Tan-huma). }
And similarly, "Then Israel sang"; }
This song was sung }
at the end of the forty (years); yet the well was given to them at the beginning of the forty (years).

ראב"ע לבמדבר כא:טז

8

וזאת הבאר גם היא היתה פלא, ואיננה הבאר הנקרא באר מרים²⁵ לפי דעתו, רק היה המקום שצוה משה וחפרוה שרי ישראל במשענותו, ומיד נבקעו מים.

9

כלי יקר לבמדבר כא

(י) (אז ישיר ישראל את השירה הזאת. מאחר שלא נאמר אז ישיר משה ובני ישראל, ועוד שלא שרו השירה הזאת בתחילת ארבעים שמע מינה שבני ישראל אמרו שירה זו על משה שחזרה הבאר בוכותו אחר שפסקה במיתת מרים, ומטעם זה לא נזכרה מרים בשירה זו ונזכר משה שנאמר באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק, ואין מחקק אלא משה שנאמר (דברים לג כא) כי שם חלקת מחקק ספון, ובתענית (ט) מסיק שחזרה בוכות משה כי מתחילה היה המן בוכות משה שקבל התורה כי לא נתנה התורה כי אם לאוכלי המן (תנחומא בשלה כ) שנאמר (שמות טו ד) למען אנסנו הילך בתורתך, והבאר שהיה מספיק להם כל צרכיהם בוכות מרים שאחזה כמדת גמילות חסדים, שכן נאמר (שם א י"ח) ותחיין את הילדים שהיו מספיקין להם מזון כו'. ועניי כבוד אשר שם כבוד השכינה בוכות אהרן שגרם השראת השכינה ע"י הקרבנות, ובוכות התורה חזרו שלשתן: לכך נאמר באר אשר חפרוה נדיבי עם שאחזו כמדת גמילות חסדים ובוכותם היחה הבאר מאו ומקדם, עכשיו חזרה במחקק בוכות משה ובוכות התורה הרמוזה בפסוק ומדבר מתנה וממתנה נחליאל כמו שדרשו רז"ל (בעירובין נד.), דאם לא כן קשה מה ראו על ככה לדרוש פסוקים אלו על התורה ומה עניו שבח התורה אל שירת הבאר. אלא לפי שחזרה הבאר בוכות התורה שקבל משה. וזה פירוש נכון וברור.

10

רמב"ן לשמות יז

(ה) עבור לפני העם. כלשון העביר אותו לערים⁴⁵, והעברתי⁴⁶ את אויביך בארץ לא ידעת. שתעבור מהם אל מקום אחר, או כמו ויעבור את הכושי⁴⁷, והוא עבר לפניו⁴⁸, שקדם ללכת קודם להם. וענין הכתוב הזה כי העם היו ברפידים, והצור אשר יצאו ממנו המים היה בחורב, והוא הר סיני, על דעת הראשונים⁴⁹, או מקום עיר לפני ההר קרוב לו על דעתו כאשר אפשר עוד⁵⁰. והנה הוצרך משה לקדם לפני העם לעבור מרפידים אל חורב כמהלך פרסה או פרסאות, רחוק מן המחנה לפניו, ועל כן אמר לו עבור לפני העם וקח אתך מזקני ישראל והלכת, כלומר שתלך עד שתראה אותי עומד לפניך על הצור בחורב, והנה הכה בצור ויצאו ממנו מים, ולא ספר הכתוב ותשת העדה ובעירם כאשר בשניה⁵¹, אבל בידוע שעשו כן, וברור הוא שלא הלכו העם אל חורב לשתות כי לא באו לפני הר סיני עד אחרי כן בחדש השלישי⁵², אבל שלחו שם נעריהם ובהמתם לשאוב מים ולהביא להם כמנהג המתנות. וקרוב אלי שיצאו מים מן הצור בחורב מים קרים נוזלים^{52*} הלכו⁵³ אל רפידים ושם שתו אותם, והוא שאמר הכתוב ויוציא נוזלים מסלע וירד כנהרות מים⁵⁴, וכתוב פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר⁵⁵, ומה שאמר הן הכה צור ויזובו מים ונחלים ישטפו⁵⁶, גם הוא על הצור הזה בחורב על דרך הפשט*. והסלע השני אשר היה בקדש נבקע בו כמו באר⁵⁷ נובע מים, ועל כן אמר הוא הבאר אשר אמר ה' למשה⁵⁸, ואמרו בשירת באר חפרוה שרים⁵⁹, כי היה כמו באר חפרוה, ולכן אמר שם ותשת העדה ובעירם⁶⁰, ששתו מיד שם באותו המקום, אבל כאן היו נהרות שוטפים ממנו ושותין בבתיהם לרצונם, ואע"פ שהיה הכל בארה של מרים* בקבלת רבותינו* יתכן שהיה בפעם הראשון וכל הארבעים שנה מושך מים כנהרות שוטפות, ובפעם⁶¹ השנית מפני העונש⁶² אשר היה שם נעשה כמו באר חפרוה מלאה מים חיים: וטעם ומטך אשר הכית בו. בצווי

And Miriam died there
She too died with a (divine) kiss.
And why is it not stated regarding her,
"by the mouth of the Lord?"
Because it is not respectful towards the Most High.
But regarding Aaron it is stated, "by the mouth of the Lord"
אלה (the section) מסעי (Num. 33. 38).

ותמת שם מרים.
אף היא בנשיקה מתה,
ומפני מה לא נאמר בה:-
"על פי ה'?"
שאינו דרך כבוד של מעלה,
ובאהרן נאמר: "על פי ה' "
באלה מסעי (במד' ל"ג):

And Miriam died there
Why was the section of the death of Miriam adjoined to the section of the red heifer?
To inform you (that) just as sacrifices make atonement so the death of the righteous makes atonement (M. K. 28).

ותמת שם מרים.
למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדמה?
לומר לך:-
מה קרבתו מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת (מ"ק כ"ח):

11

רש"י לבמדבר כ:א

12

אור החיים לבמדבר כ:א

ונראה כי לנד שהזכיר משה על כבוד הנדקם, שהרי אמרו (נדרים י"ב) נדיקים נמיתתם קריים חיים, לזה דקדק לומר שם, פירוש שם הוא שמתה ולא נשאה ניהם, אלא במקום אחר ישנה בין הנדיקים, כי הנדיקים דומים לפני הקדוש ברוך הוא למרגליות המונחים בארגו, כשהוא חפץ בלחם מהם הוא מוציאה מהארגו, וקובעה נמשע אסד מתכטיטיו, ורבותינו ז"ל (מ"ק כ"ט) דרשו ותם שם, לגידיה שיה, לומר שגם היא מתה בנשיקה, ושנעים פנים לחורה (במד' יג טו):